אלף הזהויות של אביגדור ליברמן

מאת // רונית ורדי

איור // אלון בראייר

// צילום: אימג'בנק

פרק א:
זיכוי בדרך למעלה

ביום הרשעתו של אהוד אולמרט במשפט הולילנד, התקשר אליו שר החוץ, אביגדור ליברמן. "אני מחזק אותך", הוא אמר לראש הממשלה לשעבר, ואיחל לו הצלחה בערעור שיגיש. בזירת המועמדים האפשריים לראשות הממשלה, אולמרט נמחק. המסע של ליברמן, לעומת זאת, רק תופס תאוצה בדרך להכשרת מועמדותו. כמעט כל מי שפנטז על המשרה הרמה זכה להתזת ראש. אולמרט, ברק, רמון, גלנט, אשכנזי. ליברמן חי וקיים, מפסיד, מנצח, נופל, קם. מתעתע במערכת המשפט ובמערכת הפוליטית, רוקם עסקאות ובריתות, ונע לאט אבל בטוח למרכז המפה.

ארבעה חודשים לפני הרשעת אולמרט, כשליברמן זוכה בבית המשפט המחוזי בירושלים, הדבר הראשון שעשה היה לעלות עם משפחתו לכותל. הוא חבש כיפה, התעטף בטלית והתפלל. "יש אלוהים!", אמרה לו מיכל, בתו הדתייה.

יש אלוהים.

אחר כך נסע לחגוג עם אמו הקשישה בתל אביב, ואז הסתובב וחזר אל נכדיו, בביתה של מיכל בירושלים. מאוחר יותר יצא להרמת כוסית בביתם של יפה ואריה דרעי. לבית הגיעו גם משה ליאון ורעייתו. שלושה זוגות. יין אדום. כיבוד. פרחים צבעוניים. מי חשב שאביגדור ליברמן יזוכה?

ליברמן לא סתם התקשר לאולמרט. חבר הוא יודע להיות. אבל בין זיכויו שלו להרשעה של חברו, הוא שועט קדימה. ממשיך במטמורפוזה (לכאורה) הפוליטית שלו. אבל המסתורין, המסתורין ממשיך לאפוף אותו על כל צעד ושעל.

כשליברמן מופיע בפומבי, לרוב הציבור הישראלי עדיין קשה לעכל אותו. מבטא כבד, עבר מלא סיפורים ושמועות. מסודר מדי. נוקשה. קשוח. החזה נפוח, ועומד להתפוצץ. מישהו שתמיד יש לו משהו להסתיר. שערו מסופר בקפידה. הזקן מעוצב בדקדקנות. הבגדים מעשה ידי חייט מומחה. הבושם משובח. הצווארון מצוחצח. החפתים יקרים. אבל הדיבור מופנם, עילג לעתים. הוא הולך ובא בארצות שמציתות את הדמיון. אדם עשיר, נטול דאגות, גבר במלוא אונו שמתראה עם דמויות מפוקפקות, ושכל הווייתו אחורי קלעים עלומים. הוא כולו מסתורין. לוח הזמנים שלו דחוק. קשה לדעת אם יעשה את היום הקרוב במוסקבה, בווינה, ברומא, בשנחאי או בפגישות ומשחק טניס במלון כפר המכבייה ברמת גן.

פרק ב:
שורשי היידישקייט של איווט הצעיר

הוא נולד בקישינב, מולדובה, ב־1958. בן יחיד לניצולי שואה מבוגרים, ששרדו גם רדיפות משלטון סטלין. הם קראו לו איווט על שם סבתו, חווה (אווה ביידיש). על ערש מותה ביקשה הסבתא שאם ייוולד צאצא - ואין זה חשוב אם בן או בת - בבקשה לקרוא לו על שמה. בבית התערבבו היידיש והרוסית. אבל היידישאיות שלטה. כך גם הקשר לאמו, "יידישע מאמע" בכל מובן המילה. ליברמן מחובר אליה, דואג לה. בן של אימא. ילד יהודי, שגדל בפריפריה של האימפריה הסובייטית, בתחום ה'מושב' ההיסטורי. הוא נשם את הזהות היהודית וקרא באדיקות את איסאק באבל בילדותו (באבל היה

המבחן היהודי:

ליברמן הוא לא אנטי־דתי. אשתו אלה דתייה, גם בתו. הוא לא שומר כשרות או שבת, אבל ההתחזקות של סביבתו הקרובה לא ערערה את הבסיס הליברמני

מגדולי הסופרים הרוסים־יהודים, שפעל נגד תופעות הפאשיזם וכתב על חיי היהודים במדינה. הוא נשפט תחת שלטון סטלין באשמת ריגול, בהודאה כפויה מצדו). כמו הבוס לשעבר, נתניהו, הוא מתחבר יותר מהאדם הממוצע למוטיב השואה. הוא חובב ספרי היסטוריה וקורא לא מעט על התקופה ההיא.

הוא למד בבתי ספר סובייטיים. הוא חושב ברוסית. כמי שעלה לארץ רק בגיל 20, קשה לנתק את המוטיב הסובייטי ממנו. יסודותיה של השיטה טמונים בו. המנגנון האפל והקשוח שבו גדל יהיה שם לעד. והנה לכם דואליות יוצאת דופן. סובייטי - ויהודי גאה. בפריפריה שבה גדל שאפו היהודים לייחודיות, לבידול, לצורך להצטיין. וגם ל"נצח ישראל לא ישקר".

ליברמן הוא חילוני מובהק, אבל בניגוד לחלק מהתפיסות הוא לא אנטי־דתי. אשתו אלה דתייה, גם בתו. שני בניו נותרו חילונים. ההתחזקות של סביבתו הקרובה לא ערערה את הבסיס הליברמני, ככל הנראה, בשום צורה. הבנות שומרות שבת, הוא רחוק מזה. בבחירות 2009 הוא גרף למשל לא מעט קולות מש"ס. חלק מהמצביעים האלה חשבו שהוא מביא שילוב מושלם של מנהיגות חזקה ואצבע מאיימת על ערביי ישראל (ועל הערבים בכלל). ליברמן מקפיד להצהיר שישראל ביתנו היא לא נגד דת, היא "מפלגה של העם היהודי": בעד חיבור מסוים של דת ומדינה, אבל נגד דת ועסקנות.

כשמשפחת ליברמן הגיעה לארץ היא נאספה על ידי בני משפחה, מוותיקי היישוב. דודו יוסף, אח אביו, היה קצין בהגנה ובצה"ל. מנהל בסולל בונה. מפא"יניק. גם דוד אחר, צבי, היה באותה תנועה אידאולוגית. "אביק (שם החיבה בפי אמו, ר"ו) רצה ללמוד יחסים בין־לאומיים באוניברסיטה של קייב", סיפרה פעם אמו, "אך לא קיבלו אותו". לכן למד הנדסת מים, בפקולטה לחקלאות, בבית הספר הגבוה בקישינב. אחרי שלמד עברית באולפן בקיבוץ נרשם למכינה מיוחדת, לעולים חדשים, באוניברסיטת באר שבע. שם הכיר את אלה, שתהיה אשתו. עולה חדשה מטשקנט. הציבור הישראלי אינו מכיר אותה. אבל אל תטעו, בבוא העת היא תצא לאור. מקורביו החלו מפיצים בשקט את הבשורה לאחרונה: "אלה משפיעה יותר ממה שחושבים". היה מי שדאג שתמונתה תופיע בריאיון הניצחון אחרי המשפט שהעניק ל"מעריב". אישה רהוטה, נאה, חמה. נכס שעוד לא מומש באמת, אם תרצו.

אחר כך עברו לירושלים וליברמן נרשם לאוניברסיטה העברית. עד אז, הרומנטיקה שלטה. ליברמן קיווה לפתח קריירה של קולנוען. או מחזאי. או סופר. טיוטות היצירות נשארו עד היום במגירה.

פרק ג:
ה"תגרן" מגלה את הליכוד

אלו היו השנים החמות של הקמפוס הירושלמי. שנות ההתגוששות בין סטודנטים מן הימין לבין סטודנטים ערביים. בצד האחד, צחי הנגבי וישראל כ"ץ. בצד האחר, עזמי בשארה ואחמד טיבי. עם המכות התפתחה האידאולוגיה. בימין הייתה אז אנרגיה של התחדשות. אדרנלין ויכולת לטפס למעלה, במעלה הקריירה והשלטון. הציוני הנלהב ליברמן התאהב בפוליטיקה ובכוחנות. הנגבי, יו"ר התאחדות הסטודנטים, סידר לו משרת סדרנות במועדון הסטודנטים. שדרוג קל מעבודתו הקודמת, כסבל בנמל התעופה. עמוס נוי, אז סטודנט למתמטיקה ולימים איש היי־טק, נזכר: "אנשי הימין היו אלימים מאוד. הם תקפו כל מי שהיה לו גוון שמאלני. פוצצו עצרות. פחדנו ללכת לבד לפעילות פוליטית במעונות, מפני שהם היו עלולים להתנפל עלינו". בחבורת הנגבי, כ"ץ וליברמן, היו גם דני נוה וירון מילר.

מילר ימשיך לעסקים, הוא ואיווט יישארו חברים קרובים. בזמן החקירה נגד החברה "מ.ל-1", שהוקמה על שם מיכל ליברמן בהיותה בת 21, נתגלה שהחברה נרשמה במשרדי "השטיח המעופף", שבשליטת מילר.

לאחר ימי הקמפוס נפוצו החברים למגזר הציבורי. צחי הנגבי מונה לעוזרו של יצחק שמיר. בנם של הרפתנים האמידים מכפר אחים, ישראל כ"ץ, קיבל ג'וב אצל החוואי אריאל שרון. לדני נוה סודר ג'וב אצל משה ארנס. לליברמן, "הרוסי" עם תיק הג'יימס בונד הגדול - לא נמצא פטרון. מי רצה אז עוזר שמסתובב בסנדלים עם גרביים בקיץ? כ"ץ איתר את ההזדמנות ומינה אותו לדירקטור ב"חברה הכלכלית לירושלים" ב־1986. העוזר הנמרץ של שרון רצה לטפח עבור הבוס פעילים, שהיו אז בשוליים של סניפי הליכוד, בדיוק כמו ליברמן. כ"ץ הניח שליברמן ודומיו יעשו הרבה כדי להתקדם, וגם יישארו נאמנים לאריק. הוא התבדה.

את פרנסתו העיקרית מצא בסוף כמזכיר סניף הסתדרות העובדים הלאומית בירושלים. מהגופים העשירים והחזקים שנשלטו על ידי הליכוד. באותם ימים התחולל מאבק שליטה בארגון. קבוצת ה"יתומים" הפוליטיים, ואיווט בתוכה, הפסידה לזו של אברהם הירשזון, שהצליח לגייס את הפוליטיקאי העולה אהוד אולמרט כפטרון. הירשזון ואולמרט ניצחו. קופת המזומנים של ההסתדרות הלאומית פרנסה את הראשון שנים. הקבוצה השנייה התפזרה לכל עבר. ליברמן, שכבר היה נשוי ואב לילדה, נותר כמו לובה מ"ארץ נהדרת": "אין עבודה. אין שפה. קשה. קשה". אבל כרגיל, התעשת במהירות. הכישלון היה להזדמנות הגדולה של חייו.

המערבולות האלה של הליכוד הירושלמי הובילו אותו אל חצרו המתגבשת של בנימין נתניהו, הכוכב שחזר מארצות הברית והתברג מיד בצמרת הליכוד. הוא זיהה בליברמן אדם שיעזור לו לצבור ניסיון בקרבות הרחוב שאפיינו אז את הליכוד. נתניהו מונה לסגן שר החוץ. איווט הצעיר, לעוזרו הפוליטי. זו הייתה הפעם הראשונה שבה הוכיח את יכולתו להפוך את הלימון הכי חמוץ ללימונדה.

ליברמן הסיע את נתניהו במכוניתו ברחבי ישראל. עשרות אלפי קילומטרים. בפרוטות שהרוויח שילם לא פעם על הסנדוויצ'ים והמשקאות שהבוס ביקש שיקנה (ושכח לשלם). הוא נשא את תיקו, לקח את בגדיו לכביסה, ענה לטלפונים. "ביבי איננו... ביבי ישן... ביבי ביקש שתחזור אליו אחר כך... אני מצטער, ביבי מתעכב". נתניהו הבין את הפוטנציאל, וגם ידע לשחק על הזרות ועל החולשה הכלכלית של בן טיפוחיו, שהחזיר לו בתורו מסירות רבה.

אבל ליברמן לא ילד. לצד נאמנותו לנתניהו נהג להתנחל בלשכת שר החוץ משה ארנס, פטרונו של נתניהו, עד שהיה לחלק אינטגרלי ממנה. "דני" (נוה, אז עוזרו של ארנס), היו פקידות הלשכה מתקשרות במבוכה, "החברה שלך איווט מחכה לך כבר שעתיים עם התרמיל. איפה אתה?". נוה יעלה עם נתניהו וליברמן לצמרת הפוליטית בהמשך, וגם יעשה הרבה כסף בעסקים, כמו שני הקולגות מתחילת הדרך הפוליטית.

ליברמן היה אז בחור מסוגר, שקט, חשדן, אבל חבר טוב. לויאלי, זמין תמיד. אפשר היה לסמוך עליו. עושה הכול, אבל הכול, כדי שהבוס יהיה מרוצה. מפיק אספות,

// צילום: חיים חרמון

סוף ימי הקמפוס:

הנגבי מונה לעוזרו של יצחק שמיר. כ"ץ קיבל ג'וב אצל אריאל שרון. לנוה סודר ג'וב אצל משה ארנס. לליברמן, "הרוסי" עם תיק הג'יימס בונד הגדול, לא נמצא פטרון

רוקם מזימות, פוקד מאות בריתות, בר מצוות וחתונות. מבקר בבתי חולים ועושה בבתי אבלים. ובניגוד לנתניהו, הוא גם מגיע בזמן. לעולם לא יאחר. הקשרים האישיים ורשתות הקשר שבנה אז משרתים אותו גם היום.

"מילה שלי זו מילה" - נהג לומר אז. עם הזמן, המנטרה הזו עוד תהפוך לסיסמת בחירות.

נתניהו היה נשוי אז לרעייתו השנייה. ילידת בריטניה, אזרחית ארצות הברית. היא התקשתה להיקלט בישראל. אחר כך ויתרה, חזרה לביתה. נתניהו הכיר בחורה חדשה, שרה. הוא נקרע בין הצורך לחרוש את הסניפים, לילה־לילה, לבין ההתלבטות: מה עושים עם הזוגיות - הקודמת וגם הנוכחית. הנסיעות הארוכות יצרו אינטימיות בינו לבין עוזרו. מי לא ממתיק סוד במצבים כאלה?

והייתה ביניהם גם לא מעט אכזריות. פעם, כשהתרשל בהנחת שלטים בכנס תומכים, עצר נתניהו את ההכנות. הבוס הסביר לעוזר בקול רם ומקפיא, בנוכחות אנשים, שאם יש דבר אחד שהוא לא סובל - אבל ממש לא סובל - זה חוסר מקצועיות.

אז איווט תיקן.

פרק ד:
לומדים להכיר את ה"אליטות"

ליברמן הפך את לשכת סגן שר החוץ למועדון מפלגתי. חברי המרכז והפעילים עלו לרגל. הוא קיבל את בקשותיהם וטיפל בהן, ממינויים ועד דחיות מילואים. "חרא משרד יש לכם", הם היו אומרים לו. "אין תפקידים". ההתעקשות של ליברמן דווקא על המשרד הזה בשנים האחרונות, מוכיחה שהוא עבר את שלב הנחת הרשתות הסבוכות והטיפול במוקדי הכוח. לו חשוב יותר לעלות לליגת העל. התשתית הפוליטית שבנה אז עבור נתניהו משרתת בחלקה גם אותו, וגם את הבוס לשעבר, עד היום.

נתניהו לימד אותו לדבר עם עיתונאים. הכיר לו את הכתבים ובעלי הטורים. ואם הבוס היה חשדן כלפי ה"אליטות", מה אפשר לצפות ממי שחי תחת שלטון סובייטי רק עשור וקצת לפני כן? ה"אליטות" הן גם העיתונאים. רהוטי שפה, מדברים בז'רגון שלא הכיר, שמאלנים משינקין או מרחביה, מתנכרים לשיטתו לעולים חדשים. החשדנות התהומית כלפי עיתונאים נמשכת מאז ועד היום. מעטים הזוכים בקרבתו. שמעון שיפר מ"ידיעות אחרונות" הוא אחד כזה. גם על איילה חסון ובן כספית הוא סומך במידה מסוימת. וזהו, פחות או יותר.

ליברמן, אגב, בכלל לא קורא עיתונים. אבל יודע בדיוק מה קורה בהם. העוזרים שלו נותנים לו תמצית של כל מה שצריך. לעתים הוא עולה על בריקדות מול מי שסימן כאויביו מה"אליטות" המדוברות. כמו למשל נחום ברנע. ב־2012 הוא תקף אותו בשצף, בעמוד הפייסבוק שלו, בעקבות טור שכתב: "קראתי את דבריו של ברנע, שלטורו אפשר לקרוא 'מיומנו של שקרן בלתי נלאה', ולא ידעתי אם לצחוק או לבכות [...] בדאי ובעל דעות קדומות על כל מי שאינו מהמילייה שלו".

השתגעתם? דיבר שיפר על לבם של ליברמן וברנע שיתפייסו, מה יש לכם? לפני כמה חודשים הצליח שיפר לדחוף את ברנע לחדר שבו ישב ליברמן, ובזה נגמר הסיפור. הם התפייסו. ליברמן צריך אותו עכשיו יותר מתמיד. זה לא אומר שהוא סומך עליו. אבל אל תדאגו לליברמן. למו"לים גדולים הוא כבר מחובר. בעשור האחרון רקם קשרי ידידות עם ארנון (נוני) מוזס, והביטוי לחברות המתגבשת על דפי "ידיעות אחרונות" לא איחר לבוא. גם אלי עזור הוא חבר. לאחרונה הוביל שר החוץ משלחת נאה של מפלגתו לכנס ה"ג'רוזלם פוסט" של עזור, בניו יורק. כבוד לא קטן לטייקון התקשורת, שהגיע משכונת יד אליהו והתחיל כמוהו, מאפס.

במערכות התקשורת שבהן ביקר ליברמן בעשור הקודם היה נוהג להציב במופגן מכשיר הקלטה מול העיתונאים ולהקליט בעצמו את השיחה. להמחיש שאינו סומך על אף אחד מהם. זה כבר לא קורה, אבל ההקלטות ההן מאפיינות את ההתנהגות של ליברמן לכל אורך הדרך. אנשים שעבדו בסביבתו מתארים אווירת ק־ג־ב בלא מעט פגישות, הטלפונים תמיד צריכים להישאר בחוץ. כך בקמפיין 2003. יועץ תקשורת בא להציע לליברמן את שירותיו. הם נפגשו בפארק קדומים, ליברמן הורה לאיש להשאיר את הטלפון הנייד במכוניתו ו"בוא נלך לטייל".

פרק ה:
משתלטים על המפלגה

בחזרה לשנות השמונים. במקביל להיכרות עם נתניהו עזב ליברמן את ירושלים והקים את ביתו בהתנחלות נוקדים. קניית דירה לא הייתה אפשרות מבחינתו. בהתנחלות חילקו קרוואנים בחצי חינם. הוא ואלה רכשו קרוואן והתיישבו שם, בגוש עציון. בתוך שנים יצמח הקרוואן ויהיה לבית. והבית לחווילה מרווחת, עם גן מטופח. ומאבטחים. ונוף קדומים, שמשקיף למדבר יהודה.

ב"שביעיות" בליכוד לקראת בחירות 1992 הצליח נתניהו, בסיוע ליברמן, לגבור על רשימת החיסול שהפעילה נגדו קואליציית מתחרים גדולה. הוא כבש את המקום השני ברשימה לכנסת, מיד אחרי אהוב הפעילים, הנשיא והאסיר לעתיד משה קצב. נתניהו כבר סומן כמנהיג. וליברמן נודע כמוציא וכמביא, איש ארגון וביצוע למופת. עבודת השטח שלו היא שהכריעה את הכף. אחרי הפסד הליכוד, גופת התנועה התגוללה בחצר האחורית של הרחוב הפוליטי. מצודת זאב עמדה על סף פשיטת רגל, הפעילים נפוצו לכל עבר. ליברמן לא נח. הוא רץ למצודת זאב והשתלט על מאגרי הנתונים החשובים. החברים, הסניפים, תנועת הכספים. לקמפיין נתניהו לראשות הליכוד היה כל מה שצריך, בחסות איווט.

כשניצחו הוא מונה למנכ"ל הליכוד והחל לערוף, לחסל ולסלק את כל מי שעלול היה לסכן את שליטתם במפלגה. "רספוטין", "סטלין", אמרו עליו אז אנשים במצודה. הוא הראה את הדרך החוצה אפילו למרכזנית

// צילום: גדי דגון

שנות התשעים בפסגה:

ליברמן הסתובב במשרד ראש הממשלה בלי נעליים. לא פעם הלך ברוכסן פתוח, תוך כדי יציאה מהחדר, בדרך לשירותים. אף פעם הרי לא היה לו אכפת מה אומרים. מי שלא מתאים לו? שיקפוץ

בת ה־64 שרצתה לצבור זכויות פנסיה בשנת עבודה אחרונה. היא התקשרה לחברי כנסת בדמעות: תעזרו לי. אבל על עמדת המרכזייה, זו שמאפשרת לעקוב אחר השיחות הנכנסות ויוצאות מן הבניין, לא היה השלטון החדש במצודת זאב מוכן לוותר. המרכזנית פינתה את המקום. לכאורה היה צריך לפטר גם את הגזבר, שפיקח על הנהלת החשבונות הקורסת. אבל זה, משה ליאון, התגלה כרואה חשבון צעיר, שקט ומוכשר. חובש כיפה עם הבנה וקשרים בשוק ההון. ליאון חסר האמביציה הפוליטית התמסר לשלטון החדש ללא היסוס.

זו הייתה הפעם הראשונה שליברמן ניהל ארגון בהיקפים כאלה. לא מצמץ, לא חשש. אבל הוא הקפיד לקבל ייעוץ מקצועי מליאון, וגם להפוך אותו לידיד ושותף לכל החיים. כשליברמן החליט לחסל פוליטית את ראש עיריית ירושלים ניר ברקת, ליאון נגרר להרפתקה של פטרונו וחברו.

במוצאי יום הבחירות המוניציפליות נשאר השותף השני להרפתקה הזו, אריה דרעי, בביתו. במטה המוכה נשארו רק ליברמן וליאון. קשה לדעת מי היה צריך יותר לנחם את מי. הקרב הזה היה של ליברמן הרבה יותר מזה של רואה החשבון המצליח מגבעתיים. זו גם הייתה מכה לא קטנה בכנף של מנהיג ישראל ביתנו.

היחסים בין דרעי לליברמן, אמרו אז, חטפו מכה. אבל איווט לא ייתן לאף אפיזודה חולפת לסכן את דרכו החדשה. זה הזמן שלו לחזק בריתות, לא לתדלק מלחמות. על פי דיווחים, הקשר שוקם. הם אפילו חגגו יחד, כתף אל כתף, אצל מרטין שלאף בווינה לאחרונה. משתה של המיליארדר האוסטרי לכבוד בר המצווה של בנה של רעייתו השלישית. עוד נגיע אל הדמות הזו, שעדיין מבוקשת בישראל לחקירה, בהמשך.

אז, באמצע שנות התשעים, ליברמן עוד לא הכיר דמויות רבות כמו שלאף. זה בא רק אחרי הניצחון המפתיע בבחירות 1996. אז היה זמן השדרוג. ליברמן נסע עם שרה נתניהו לכיכר המדינה לקנות לו בגדים. היא תפקדה על תקן יועצת הסטיילינג. לו, פשוט לא היה מושג בדברים כאלה. אחר כך הוא נפרד ממנה ויצא לבקר את הוריו שהתגוררו בבלוק אפרורי ביפו ד. הפער בין אורח חייו שמיד יגיע לבין זה שבו חיו הוריו ביפו ד היה קשה לעיכול. בית הדירות האפרורי שלהם ממוקם מול מתחם אבו סייף, המוכר כמאורת סמים ואזור פשיעה. המתחם הוא מעין גבעה שהופקעה באמצע העיר, מוקפת חומות ושערים כבדים. והכול מאובטח בכל רגע נתון.

לפני כשנתיים וחצי החל מישהו מבני אבו סייף לשדר לחבריו את תפילות המואזין באמצעות רמקול קטן. השכנים ביקשו שקט. מישהו התלונן בעירייה ובמשטרה. אבל למי בעירייה היה חשק או כוח להתעמת עם אבו סייף? חמתו של ליברמן בערה בו. לפתע הוגשה לשולחן הכנסת הצעת חוק באמצעות חברת מפלגתו, אנסטסיה מיכאלי, שאוסרת על השמעת תפילות מואזין ברמקולים. ההצעה לא עברה. המסר כן. באבו סייף הבינו את הרמז, והשקט חזר לשכונה.

הפעם הראשונה במשרד ראש הממשלה תמיד מסחררת. זה טבעי. אבל ליברמן היה דמות חריגה בהרבה ממה שראה המשרד הזה לדורותיו. בחור צעיר. מבטא רוסי כבד. מתנחל. חזק וחסין וערמומי מאין כמוהו. העובדה שהמשרד בראשותו קידם אז מדיניות אגרסיבית להאצת ההפרטה הביאה ללשכתו יזמים ובעלי אינטרסים מכל העולם. מה לא עמד על הפרק? בנקים, בזק, כימיקלים לישראל, אל על. הימורים. רכבת ארוכה של טייקונים הסתדרה בכניסה לקומת המסד בבניין ראש הממשלה. אריסון ואדלסון. עופר ודנקנר. שלאף ותפוחי. כולם עלו לרגל.

וליברמן? הוא חגג. הסתובב במשרדים בלי נעליים, לא פעם הלך ברוכסן פתוח, תוך כדי יציאה מהחדר, בדרך לשירותים. אף פעם הרי לא היה לו אכפת מה אומרים. מי שלא מתאים לו? שיקפוץ. זו הייתה התקופה שבה יצא שמו כאליל הבנות. "הכוח", אמר פעם הנרי קיסינג'ר, "הוא אפרודיזיאק (מעורר תשוקה) מדהים". וליברמן היה דוגמן־על של כוח.

הזרוע לקידום מדיניות ההפרטה הייתה רשות החברות הממשלתיות, שאצלה מתנקז המידע על החברות השונות ועל הדירקטוריונים שלהן. ליברמן נתן אז צ'אנס לעורכת דין צעירה עם שאיפות פוליטיות, שכשלה בבחירות המקדימות בליכוד. קראו לה ציפי לבני. עד היום הם נשארו ביחסים טובים, למרות הפוטנציאל הנפיץ ביניהם ברמה האידאולוגית והפוליטית. השנה האחרונה הוכיחה זאת יותר מתמיד. ליברמן אפשר לה לשאת עם הפלסטינים, והקפיד שלא להלבין את פניה. היא נזהרה לא לדרוך על אצבעותיו הגדולות כשר החוץ. הוא שימש כסנדק בערש לידתה הפוליטית. היא לא אחת שתשכח זאת. כשהיועץ המשפטי לממשלה, יהודה וינשטיין, הודיע שלא יערער על זיכויו של ליברמן, לבני פרסמה הודעה חריגה. "אני מכבדת את החלטת היועץ המשפטי לממשלה...". הסאב־טקסט זעק למרחקים. גם הספקולציות על ברית פוליטית בעתיד.

בכלל, בפוליטיקה דהיום, לליברמן יש אפשרויות מוגבלות. קהל המטרה הטבעי שלו, "הקול הרוסי", כבר כמעט ואינו קיים. ליברמן נערך מבעוד מועד. הוא הציף את רשימותיו האחרונות לכנסת בישראלים מליבת האליטה, שאת חלקה כה תיעב בעבר. נסיכים כמו לנדאו ושמיר. וגם אורלי לוי. וגם טייסים, יזמי היי־טק, דיפלומטים, בכירי שב"כ ומשטרה. קצת לעמעם את הארומה הרוסית. במפלגת האם, הליכוד, לא נשארו לו חברים רבים. הצד הקיצוני שחזק במנגנון ובשטח, כמו דני דנון, ציפי חוטובלי ויריב לוין, חושדים בו. מבחינתם, הוא "ייתן הכול לערבים", אם רק יידרש לכך. גם בקרב החרותניקים הוותיקים, ליברמן אף פעם לא הרגיש בנוח. אנשים כאלה, כמו מיקי איתן ודן מרידור, תמיד חשדו בו והוא בהם. מהם לפחות נשארו מעט. אחד כזה הוא רובי ריבלין, שבינו לבין ליברמן קיים תיעוב עמוק. ריבלין יודע היטב למי ליברמן לא הולך להצביע בבחירות הקרובות לנשיאות.

מהצד השני, יש שם עוד כמה נאמנים. כמו גלעד ארדן, ששבע אכזבות מנתניהו בשנה האחרונה.

// צילום: אימג'בנק

מתח תקשורתי:

החשדנות התהומית כלפי עיתונאים נמשכת עד היום. מעטים הזוכים בקרבתו. שמעון שיפר מ"ידיעות אחרונות" הוא אחד כזה. גם על איילה חסון ובן כספית הוא סומך במידה מסוימת

ארדן היה עוזרו של ליברמן ובן טיפוחיו לפני כשני עשורים. הם נשארו קרובים, ולא מן הנמנע שהוא יבוא ביום פקודה.

פרק 1:
הדרך אל הכסף

אז, בשנות התשעים, עדיין בליכוד ובמשרד ראש הממשלה, פגש ליברמן את הכסף הגדול. המטוסים הפרטיים, החווילות העצומות על שפת הים או האגם. בקבוקי היין שערכם נמדד בזהב, ההתנהלות המאצ'ואית, הבילויים וההימורים. החיים הסוערים בשטח ההפקר שבין ההון לשלטון. ליברמן התחבר בדרך כלל לדמויות מוכרות פחות, ולא לכוכבי מדורי הכלכלה המקומית והעולמית. אז הכיר למשל את דן גרטלר הצעיר (ראו מסגרת), שהתחיל לבנות את אימפריית המחצבים שלו, ושאיתו יעבוד בהמשך. חב"דניק אחר, חיים יעקב ליבוביץ', הפך גם הוא לחבר בשנים ההן, ושודך, כחבר, גם לגרטלר. לפני ארבע שנים הצליח ליבוביץ' לקבל את הרישיון לקידוח בים מול אשדוד, יחד עם ג'קי בן זקן ואברהם נניקשווילי. משרד התשתיות, אגב, נשלט אז על ידי ישראל ביתנו.

במהלך כהונתו כמנכ"ל הליכוד שימש ליברמן גם כדירקטור בשתי חברות ציבוריות, מירומית ואוגדן. באותו זמן צברה מירומית חובות אדירים, ופורסם שאחד הדירקטורים שלה פנה לרשות לניירות ערך בטענות לאי־סדרים בידיעת דירקטורים בחברה. בעלי השליטה בחברה, טל יגרמן ומאיר דוד, נחשדו מאוחר יותר בפלילים. מירומית פשטה את הרגל. שנים אחדות לאחר מכן שידך ליברמן בין יגרמן לבין מפכ"ל המשטרה בדימוס, רפי פלד, שרצה לפתח פעילות עסקית. יגרמן ופלד יצאו למסע נוצץ לרכישת חברות ציבוריות במה שנודע לימים כ"פרשת פלד־גבעון". שניהם הורשעו לבסוף בפלילים. שמו של ליברמן לא נקשר במישרין, אבל כבר אז המשטרה ידעה לרחרח בסביבתו.

בנובמבר 1997 הוא עלה מדרגה בתודעה הלאומית, באופן אירוני, בדרך לנפילתו הפוליטית הגדולה הראשונה. נתניהו שקע בדעת הקהל, וגם במפלגתו. הליכוד התכנס לוועידה ידועה לשמצה. ועידת "ביתן 28". ליברמן ניהל חמ"ל מתוחכם, שהופעל בעיקר על ידי נאמניו וחבריו, ביניהם חבר מרכז חזק ומקושר במיוחד, משה דולגין. נתניהו רצה כוח, הקרקע תחתיו התערערה. הם רקמו תכנית לביטול הפריימריז. המאבק בגני התערוכה ייצר פנינים בלתי נשכחות. "למה באנו לפוליטיקה? כדי לחפש ג'ובים?", שאלה אז לימור לבנת מעל הבמה. "כן!", צעק בחזרה הקהל. בין צוותי הטלוויזיה והצלמים, משך איש מוזר אחד את תשומת הלב. הוא תיעד מקרוב שיחות בין אנשים, עקב אחר שרים וחברי כנסת. הסיפור התפוצץ בחדשות ערוץ 2. הצלם נשכר על ידי אנשי ליברמן, כדי שיעקוב אחרי מפגשיהם ושיחותיהם של המתנגדים למהלך. ליברמן הוכתר כאבי פארסת "ביתן 28". יחד עם יחסיו המידרדרים עם שרה נתניהו, שכבר הפכה לאישה החזקה בסביבת ראש הממשלה, גורלו נחרץ. מעתה, אמר ליברמן בפרידה מהתפקיד, אתמקד בשיקום הליכוד. הליכוד מחכה עד היום. איווט הלך לעשות את הכסף הגדול.

בתוך ימים ספורים הוא הקים חברה. "נתיב אל המזרח". ייעודה: תיווך עסקאות ומכירת מחצבים וסחורות ממדינות ברית המועצות לשעבר למערב. היו אלה ימי המשבר של הכלכלה הרוסית. המדינה כולה עמדה למכירה. יזמים זריזים מכל העולם עלו אליה לרגל. מתווכים ישראלים ישבו במוסקבה וחיפשו מציאות. חברות נדל"ן ישראליות רחרחו אחרי השקעות. חברות תקשורת ביקשו להשתלב במרחב החדש. ליברמן שחה שם כדג במים. זה היה זמנם של אנשים כמו עו"ד צביקה חפץ, שיתקרב בהמשך לליברמן, לחבור לאוליגרכים כמו ולדימיר גוסינסקי, שיתקרב גם הוא לאיש העסקים הטרי. גם חבר אחר של ליברמן, מיכאל צ'רנוי, היטיב עם החברה. כמו חצי מיליון דולר שהועברו אליה על ידי חברה שלו ב־2001. העסקה המדווחת הייתה בתחום היין. טוב, ליברמן מבין ביין, כפי שנספר בהמשך. ליברמן נשאר נאמן לחברים שרכש במסע העסקים המצליח שלו. כשמשטרת ישראל שמה את צ'רנוי על הכוונת, הוא נזעק: "פשעו היחיד (של צ'רנוי), הוא שהצליח בחיים [...] אני סומך על יושרו יותר מעל יושרם של כל ראשי אגף החקירות ביחד".

ב־1998 אפשר היה לרכוש בפרוטות מכרות פחם, אלומיניום, אפילו חלקי חילוף לטילים גרעיניים. בקיץ רוסיה פשטה את הרגל. מעמד הביניים נמחק ותשלומי המשכורות הממשלתיות הוקפאו. החסכונות הפנסיוניים נעלמו. הנדל"ן התרסק. ולעומת זאת, נולדה שכבה חדשה של עשירים מופלגים, הפעילים בכל העולם, אלה שידעו לנצל את המשבר. זו הייתה גם שעתו של ליברמן להתעשר.

"נתיב אל המזרח" הייתה סיפור הצלחה מהיר מאוד, ויש שיאמרו גם מפוקפק למדי. תיווך בעסקאות, ייעוץ, סחר בסחורות שונות. אפילו לוליינות פיננסית, כמו רווחים של מיליוני דולרים, בזכות פיחות בשער הרובל. ייעוץ ניתן לחברות אירופיות, כמו גם כאלה תל אביביות. 700 אלף שקל, למשל, עברו אז מדודי אפל לחברה של ליברמן, עבור ייעוץ בעניין פרויקט "האי היווני" הידוע לשמצה. עסקי העץ, למשל, הכניסו לא מעט כסף לחברה של ליברמן. סביב עסקי העץ גם התהדק הקשר עם הידיד החדש, מרטין שלאף. מי שהכיר את הדינמיקה ידע להסביר שהשוק הסקנדינבי, ספק העץ הגדול לאזורנו, הוא פשוט מסודר מדי ורווחי פחות. במזרח אירופה, מי שיש לו קשרים חזקים בשלטון יכול לזכות בהיתרים לסחר בעץ ולגרוף רווחים עצומים. ולא רק עץ. ליברמן הצליח להקים תשתית עסקית מסועפת ויצירתית. מקירגיזסטן ועד בלרוס. מקפריסין ועד אוסטריה. חשבונות נפתחו במקלטי מס, מקורבים מונו לתפקידי מפתח, והכסף לא הפסיק לזרום. בין הלקוחות בארץ לחומרי הבנייה והעץ של ליברמן הייתה "טובול חומרי בניין", של משפחת טובול הירושלמית. סימו טובול הוא חברו הקרוב של ליברמן עד היום.

המתנחל העני בסנדלים הפך במהרה למיליונר. הרכב הצנוע הוחלף בוולוו יקרה. הסיגרים והאלכוהול המשובח נצרכו במשרד, בלי לדפוק חשבון. האורחים התכבדו, וכיבדו בחזרה. כשישראל ביתנו הוקמה ב־1999 וליברמן חזר לפוליטיקה, נרקמה רשת מסועפת של העברות בעלויות, כספים ולקוחות מעסקיו של הבוס. אז גם הואצו הבדיקות המשטרתיות, שהפכו לחקירות.

המקורבים של ליברמן, אלה ששמם יעלה שוב ושוב בחקירות המשטרה בעניינו, המשיכו ליהנות שנים

דיפלומט נולד. עם קרי
// צילום: אימג'בנק

תסביך בית"רי:

בליכוד לא נשארו לו חברים רבים. גם בקרב החרותניקים הוותיקים ליברמן אף פעם לא הרגיש בנוח. אחד כזה הוא רובי ריבלין, שבינו לבין ליברמן קיים תיעוב עמוק

לאחר חזרתו לפוליטיקה מהעסקים האלה. כך איגור שניידר, הנהג שהפך לבא כוחו של ליברמן בלא מעט עסקים. או גרשון טרסטמן, שכנו מנוקדים, שהפך לחבר קרוב ואיש סוד. איך איש רוח כמו טרסטמן מגלגל סכומים לא מבוטלים? לא רק במשטרה תהו. גם בנוקדים. החוקרים חשו מתועתעים על ידי ליברמן. כמה שתיקיהם הפכו עבי כרס - את האיש הזה הם לא הפילו. הוא נהג לומר שכאדם פרטי היה יכול להרוויח הרבה יותר, ודווקא בחר לחזור לחיים הציבוריים, אז על מה יש לו להתנצל?

החקירה המשמעותית יותר התחילה ב־2006. היועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, כילה על ענייני ליברמן אלפי שעות. אבל התיק עבר לוינשטיין ב־2010, וההמשך ידוע: החקירה התמוססה, חלק מהעדים נעלמו, איסוף הראיות לא צלח. לא צלח, למרות שהוא נעשה בשמונה מדינות שונות, כולל רוסיה ואיי הבתולה. שנה אחרי כן העניק וינשטיין לליברמן את מה שיתברר כקרש ההצלה שלו. הליך שימוע נדיר, שנמשך בשלוש ישיבות ועוד השלמות בכתב. הזמן חולף, הראיות מתמוססות. לא ברור היכן המריחה הגדולה ביותר. זו של הזמן, מצד היועץ והפרקליטות (שבתוכה יש מי שהתעמתו עם וינשטיין על ניהול העניין), מריחת עבודתה של המשטרה, או מריחת כל הגורמים יחד על ידי הצד החשוד. מה נשאר? רק התיק בענייני של זאב בן אריה, זה שהעביר לליברמן חומרים חסויים מחקירת המשטרה. לליברמן, שהפך לגארי קספרוב במשחק השח המורכב בהיסטוריה של משטרת ישראל, זה היה כמו משחק דמקה. תיק קטן ופשוט, זניח כמעט.

פרק ג':
יין, כדורגל וחברים

אולי אם ליברמן היה עושה עסקים עם חברות ועם אנשים מוכרים יותר, היה קל יותר גם לרשויות החוק. אבל את רוב השמות בפורטפוליו העסקי של איווט המתעשר לא הכירו בישראל. כך גם בחוג חבריו, המקומי - והעולמי. דדי בורוביץ', מבעלי אל על, הוא אחת הדמויות הבודדות שמוכרות בהקשר הזה. גם רוב חבריו באליטה היהודית העולמית מוכרים פחות. הוא אמנם בקשר טוב עם אנשי עסקים כמו רון לאודה, אבל מרבית העשירים היהודים בחו"ל שעמם הוא בקשר הם כמעט אנונימיים. רובם נמצאים באירופה, במרכזה ובמזרחה, לא בארצות הברית. ולא רק עשירים. כשהגיע לניו יורק לאחרונה, לא נהג כפוליטיקאי ישראלי מצוי, המכלה את זמנו בחנופה ליהודים עשירים במנהטן. הוא נסע גם ל"אודסה הקטנה" בברוקלין. האזור שמאכלס אלפים רבים של יהודים ממוצא רוסי. שם גם דיבר על האפשרות ל"ראש ממשלה דובר רוסית". הרבה גאווה הוא נתן לנוכחים, הרבה נאמנות הם ייתנו לו, כנראה, בחזרה.

בכל מה שקשור לחברויות, התבנית הליברמנית שונה מאלה של אחרים. החברים של איווט דואגים לא להחצין את החברות. כלל יסוד בסביבתו. הוא לא נפתח בקלות לאנשים. המעגל החברתי שלו, בהתאם, סטטי יחסית. בניגוד לזוג נתניהו, שמחליף חברים ופטרונים כספיים כמו גרביים. אל תטעו, יכולת טיפוח הקשרים של ליברמן היא אחת ממעלותיו הגדולות. הוא מכיר אלפי אנשים, בישראל ובעולם, ושומר איתם על קשר. הוא דואג לשמור על קשר עם פוליטיקאים בחו"ל, גם אם זה בשלב שהם רחוקים מהפסגה. כמו קרן לייזר הוא מזהה את חולשותיו ומעלותיו של האחר. לומד לעומק פרטים על האדם ומשתמש בהם בשיחות. מאות שיחות אישיות בשבוע, באמצעות הטלפון. איווט הוא לא בדיוק אדם של מיילים ואס־אם־אסים.

לליברמן נוח עם החברים הישנים. כמו החבורה שהתגבשה סביבו בקדנציה הראשונה של נתניהו. משה ליאון, משה דולגין, מוריס ניסן, ישראל יהושע וסימו טובול, למשל. חלק מהחבורה הזו נשאר מלוכד, גם חופשות משפחתיות משותפות בחו"ל נרשמות מעת לעת. הם לא צריכים להיות חלק מישראל ביתנו כדי להיות קרובים. וגם נאמנים. החברים הקרובים מכירים את ליברמן היטב, אבל גם שם יש מידור. אף אחד לא באמת יודע הכול על ליברמן.

מי שכן זוכה לחברותו יודע שהדמות התקשורתית המאיימת שונה מעט במציאות. אדם עם הומור ואינטליגנציה רגשית גבוהה. צ'פחות או חיבוקים לא תמצאו, ליברמן הוא לא אולמרט וגם לא פואד בן אליעזר. אבל שיחות קולחות ובדיחות יש לא מעט.

ליברמן אינו אדם סגפן. הוא גר בנוקדים, אבל בפאר יחסי. על החיים הטובים שלמד להכיר לא יוותר בקלות. אוכל משובח. סיגר יקר. הוא חובב גדול של יין איכותי, אומרים שגם הפך למומחה לא קטן בתחום. תמיד יהיה לו שעון טוב על היד. אבל אל תטעו, הוא לא ייפול על ההנאות, כמו החבר אהוד אולמרט. הוא בהחלט יכול לשרוד יום בחירות שלם על סנדוויץ' עלוב אחד.

על טניס הוא לא מוותר. בדרך כלל בירושלים ובכפר המכבייה ברמת גן, עם חברים קבועים למגרש. אם הפסיד בטעות במשחק, עובדי משרד החוץ משתדלים שלא להיתקל בו באותו היום. הנאה גדולה אחרת היא כדורגל. ליברמן ידוע כאוהד בית"ר, אבל מקפיד לצפות בכדורגל אירופי בתדירות גבוהה, לא מעט עם חברים, וגם נחשב ידען בתחום. חוץ מכדורגל, הוא כמעט ולא צופה בטלוויזיה.

פרק ד':
הולכים ומסתבכים, הולכים ומתחזקים

בחזרה אחורה, לעסקים. "נתיב אל המזרח" כבר ייצרה תשתית להכנסות גדולות, בלי עין הרע. שנה אחת הספיקה לליברמן על קו ישראל־אירופה כדי לחזור ולכנס מסיבת עיתונאים ולהודיע: אני מקים מפלגה חדשה. "ישראל ביתנו", מפלגת ימין רוסית, התבססה בעיקר על נאמניו של ליברמן ועל פעילי השטח שסילק נתן שרנסקי. אבל ליברמן לא רצה להתרחק מהכסף הגדול. באמצעים שונים ומשונים זה המשיך לזרום בעסקים שהקים, באמצעות אנשי המפתח הנאמנים. ב־2004 הוקמה עוד חברה, מ.ל-1. מיכל ליברמן, הבת,

הבית בנוקדים // צילום: אמיל סלמן

החבר ליברמן:

יכולת טיפוח הקשרים שלו היא אחת ממעלותיו הגדולות. הוא מכיר אלפי אנשים, בישראל ובעולם, ושומר איתם על קשר. מאות שיחות טלפוניות בשבוע. איווט הוא לא בדיוק אדם של מיילים ואס־אם־אסים

הייתה אז בת 21, כשניגשה לבנק עם שרון שלום, היועץ הקרוב של ליברמן, ופתחה את חשבון התאגיד החדש. 7 מיליון שקל הכניסה החברה הטרייה בשלוש שנים, בעסקאות שטיבן המלא לא ידוע עד היום. חברה של חבר קרוב של ליברמן ממולדובה, דניאל גיטנשטיין, למשל, העבירה לה עשרות אלפי דולרים בקביעות, תמורת ייעוץ. התשלום הזה המשיך גם לתוך הכהונה של ליברמן כשר אצל אהוד אולמרט.

הפעילות העסקית המשיכה והמשיכה, וליברמן עצמו עבד קשה בלהרחיק את עצמו ממנה ולהתבסס בפוליטיקה. ב־2004 פרסם ספר בהוצאת מעריב, ובמימון מקורבו שמואל חייק (ראו מסגרת). הוא שילם בנדיבות, העיקר שהספר, "האמת שלי", יֵצא. שם אפשר היה להבין יותר לעומק את יחסו למשטרה. ליברמן כתב שם נגד אוכפי החוק, ש"מונעים את עלייתם של יזמים רוסים צעירים ומיליונרים, בטענות המגוחכות שהם מאפיונרים שמבקשים לעלות לישראל כדי להלבין את הונם". הוא הגן שם בין השאר על גרגורי לרנר, הטייקון והעבריין הרוסי, שהתיישב בישראל וחיזר אחר ראשי מפלגת העבודה. ליברמן חבט והכה ועקץ את מי שהשחירו את דמותו של האיש, ש"סדרה של כתבות בעיתונות תיארה [...] כגנגסטר בסדר גודל של אל קאפון [...] כל ההאשמות האלה היו רחוקות מן המציאות. בסופו של דבר הוא הורשע בכמה עבירות כלכליות". לרנר אכן הורשע, גם ישב בכלא. ברקע הסיפורים עליו, אפשר למצוא דמויות נוספות, שנחשבו בעצמן כמקורבות לאחד - אביגדור ליברמן.

העיתונאי אלי קמיר הוא שטיפל מטעם ההוצאה בחלקים נרחבים של הספר. הוא זכה לשכר נאה על העבודה הזו. קמיר, אגב, נחשב לחבר קרוב של היועץ המשפטי לממשלה, יהודה וינשטיין, שהחזיק את גורל ליברמן בידו תקופה לא קצרה. מדינה קטנה, בסוף כולם נפגשים.

חלק מההליכים המשפטיים בטיפול בהעברות הבעלויות המורכבות בעסקים האלה טופל על ידי פרקליט הצמרת יעקב נאמן. הקונסטרוקציה המשפטית המתוחכמת לא מנעה את אינספור השעות שבילה בחקירות פליליות. נאמן מונה אחר כך לשר משפטים, מבלי שיהיה חבר כנסת. מינוי על חשבון מפלגתו של ליברמן. לימים הוא יוביל את מינויו של הפרקליט הפרטי וינשטיין ליועץ המשפטי לממשלה. במקביל גם תפס ליברמן שליטה במשרד לביטחון פנים. במשטרה הפנימו לאט מי הבוס. יוחנן דנינו, המפכ"ל, חביב על ליברמן במיוחד. כשהוא והשר הממונה עליו, יצחק אהרונוביץ', נקלעו לסכסוכים, ליברמן נתן לו גב.

בשנים האלה הייתה ההתנהלות המשפטית מתוחכמת יותר

כמה מהחברים של איווט

מיכאל צ'רנוי - בן 61.

מבוקש על ידי האינטרפול. נכנס לישראל ב־1994, ואחרי כעשור הצליח לקבל דרכון ישראלי. הועמד לדין בישראל בשל דיווח כוזב על רכישת בזק. התפרסם לאחרונה בזכות כוכבת "מעושרות", בת זוגו, ניקול ראידמן. סיפק לליברמן גב ותמיכה רחבים לקידום פעילות פוליטית. צ'רנוי, יליד אוקראינה, התעשר עם התפוררות ברית המועצות בעסקאות רכישה, תיווך ויצוא פחם, וגם בתעשיית האלומיניום. מאמצע שנות התשעים התחיל להסתבך בחקירות פליליות. גם תרומותיו הפוליטיות לליברמן נחקרו בחשד לשוחד. חוץ מהכספים שזרמו מעסקי צ'רנוי לעסקי ליברמן היו גם עסקאות קטנות יותר. כמו מכירת הג'יפ המשוריין של צ'רנוי לאלה ליברמן, כדי שתנהג בבטחה בדרכים המסוכנות לבית בהתנחלות. הם נחשבים קרובים, מבלים ומטיילים ביחד.

שמואל (שמוליק) חייק - בן 61.

ישראלי, מחלק את זמנו בין לונדון לתל אביב. בעבר הרחוק היה עוזרו הפוליטי של אריאל שרון. בלונדון התעשר בעסקאות נדל"ן, שמונפו לתחומים נוספים. שימש בתפקידים ציבוריים, כמו ראש קק"ל בבריטניה. הוא עדיין מקורב לגורמים בליכוד, כמו גם לראש הממשלה נתניהו, וסייע במגעים הקואליציוניים בבחירות האחרונות. לפני שנים אחדות הקים את מרכז חייק לאמנות בכניסה ליפו העתיקה, ורכש דירה במגדל ג'י היוקרתי, קרוב לדיירת אחרת שמיודדת עם ליברמן - תמי רוה, יו"ר חברת החדשות של ערוץ 2. חייק גם דאג לקרב את ליברמן מעט יותר לחלק מאצולת ההון הבריטית.

מרטין שלאף - בן 61.

איש עסקים יהודי, דובר עברית, מתגורר בווינה. היה תלמיד ישיבה. נטען כי שיתף פעולה עם ארגון הביון המזרח־גרמני, השטאזי, בתמורה לעשרות מיליוני מארק, טענה שהוכחשה על ידו. החזיק בקזינו "אואזיס" ביריחו, בקזינו לוטארקי ביוון (יחד עם רשת קלאב הוטל) ובקזינו בבלגרד. באפריל 2001 רכש מידי צ'רנוי את חברת הסלולר הבולגרית, מובילטל, בסכום של 1.1 מיליארד דולר. מבוקש על ידי ישראל לחקירה בקשר לחשדות בפלילים בשרשרת אירועים שהתרחשו בשני העשורים האחרונים בישראל. מסיבה זו ויתר על ההשתתפות בהלוויית אביו, שהתקיימה בירושלים. התפרסם בישראל בזכות קשריו עם אישים נוספים, כמו יוסי גינוסר ז"ל, גלעד ועמרי שרון, דודי אפל, דובי ויסגלס, שמעון שבס, יעקב ברדוגו, אריה דרעי, דליה איציק וחיים רמון. התפרסם גם בזכות הנשפים הנוצצים שהוא ערך ושאליהם מוזמנים מקורביו מכל העולם לאירוח מלא. מערכת יחסיו העסקית עם ליברמן נחשדה כנגועה בשוחד. התיק נסגר.

דן גרטלר - בן 41.

נכדו של משה שניצר, מחלוצי תעשיית היהלומים הישראלית. גרטלר חזר בתשובה, ומשפחתו מתגוררת בבני ברק. הוא ילד הפלא של החבורה. פעיל בקונגו ומחזיק שם מכרות ומרבצי קובלט, נחושת, יהלומים וטנטלום. באחד המקרים שהתפרסם, נתבע על ידי עולה מרוסיה בשם ולדימיר וקסמן. וקסמן טען שליברמן פנה אליו בעבר, כדי שיקשור קשרים בין גרטלר לדמויות מפתח במדינות אפריקה.

ירון מילר - בן 59.

בעלים ויו"ר של "השטיח המעופף" ועסקים נוספים בתחום התיירות. נחשב מופנם יחסית, ודמות שקטה למדי בעולם העסקים הישראלי. ב־2005 נעצר לאחר חקירה של הרשות לניירות ערך, בחשד לתרמית בתחום המניות. חמש שנים לאחר מכן, התיק נסגר.

אלכס ויז'ניצר - בן 60.

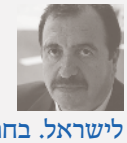

יו"ר נתיבי תחבורה עירוניים. חייב חלק מהקריירה שלו בתפקידים ציבוריים לליברמן. שימש בעבר כמנכ"ל החברה הלאומית לדרכים (מע"צ) וכיו"ר מקורות. עלה ב־1974 לישראל. בחתונת בנו של ויז'ניצר ב־2010 הצטופף ליברמן מתחת לחופה עם המשפחה. לאירוע עצמו הגיעו עשרות אנשי ציבור, חברי כנסת ושרים.

// צילום: שאול גולן, "ידיעות אחרונות", מוטי מילרוד, דודו בכר, תומר אפלבאום, "הארץ", יח"צ

מההתנהלות הפוליטית. לשחקנים בזירה היה קשה להבין מה ליברמן באמת רוצה. הוא נכנס ויצא מהממשלות, והיה כמעט בלתי אפשרי לנתח את מהלכיו. שנות האלפיים, עם החקירות וההשתפשפות בליגת העל של הפוליטיקה, צמחה לו תכונה שהייתה חסרה לו בעבר: סבלנות. הפוליטיקאי ליברמן של היום הוא לא הפוליטיקאי ליברמן של פעם.

ישראל ביתנו הייתה ונשארה אינסטרומנט. מוסדות ריקים מתוכן, פעילים מתחלפים וועדות אנונימיות שקובעות את הרשימה לכנסת, על פי פקודתו של הבוס. מפלגה שעוצבה בסטייל פרוניסטי. המנהיג הוא השמש וכל השאר כוכבים. המנהיג דואג שלא יחסר דבר לנתיניו, והם תומכים בו ללא עוררין. מי כמוהו מוכשר לנהל מערכות יחסים כאלה. כל מי שחותם אצלו על חברות יודע שאם לא יעשה שטויות, ולא יטעה באופן קולוסאלי, פרנסתו מובטחת. כולם יודעים שהם רק חלק ממנגנון שמשרת את ה"מנהיג". מלא מעטים שצמחו במפלגה הוא התאכזב, כמו סטס מיסז'ניקוב וליה שמטוב, שצמחו בה מהרמה המוניציפלית. אבל ליברמן הוא חיה פוליטית משוכללת. הוא מתפתח כל הזמן. בשנים האחרונות הוא הבין היטב כוח פוליטי נוסף, המוסדות הציוניים. קק"ל כמשל, אם תרצו. הוא נכנס אליהם באגרסיביות, ממנה ובוחש שם. מוקדי כוח נוספים שהוא מרשת ומטפח במסירות.

אנשי ישראל ביתנו יודעים שהנאמנות משתלמת. מי שלא יקבל תפקיד באחד המשרדים הממשלתיים, ימצא עצמו אולי בקק"ל. ואם לא, אז יזכה בקשרים עסקיים איכותיים. מעגל מינויים וקשרים דינמי מאין כמותו. הוכחת נאמנות לבוס? יימצא לך מקום.

פרק ט:
אפילוג, שהוא פרולוג פוליטי

"ארץ נהדרת" מיצבה את הדמות המאיימת שלו. דמותו, בגילום אסי כהן, ניהלה ישיבות עם עצמה: "מה דעתי? כן... הצעתי התקבלה ברוב קולות". לישראל דרוש מנהיג חזק. כך הוא הריץ עם פינקלשטיין את נתניהו, כך הוא רץ בעצמו. חזק מול הפושעים, חזק מול הערבים הישראלים, חזק מול חמאס. חזק מול כולם. "ארץ נהדרת"? מצוין, בדיוק ההפך מהריסוק שהיה מנת חלקו של אחד אחר, דן מרידור, בחסות "החרצופים". אבל ליברמן יודע שזה הלך רחוק מדי. יחד עם החקירות והמבטא, זה פשוט לא עובר בדרך למרכז המפה. המשימה הבאה שלו: התרככות. אבל כזו קלה, אתם יודעים, לא צריך להגזים.

אולי זה לא יהיה קשה. ליברמן יודע להתחבב בקלות. עורכת טלוויזיה ותיקה יודעת לספר על השוני בין האדם לבין הדמות. "כשהוא מגיע הכול בסדר. הוא נינוח. חברי. חמים. המאפרות אוהבות לאפר אותו, הוא נקי וריחני. ברגע שהוא נכנס לאולפן והתאורה נדלקת, משהו מתהפך. השרירים מתקשים, הגוף מתאבן, הדמות מ'ארץ נהדרת' פורצת מתוכו".

יכול להיות שדמותו המאיימת של ליברמן סייעה מלכתחילה בעמעום ההתנגדות אליו בקרב חלקים במשרד החוץ. אבל ליברמן החדש יודע לעבוד. מקל באמצעות הצהרות פומביות מפחידות. גזר בדמות מהלכים שונים לחלוטין. הוא מקרב את הפקידים במשרדים שהוא בראשם, ונמנע רוב הזמן מחיכוכים. אין כמעט עימותים פומביים עם עובדי המשרד בנושאי מדיניות החוץ והניהול השוטף. חיכוכים שכן היו נגעו יותר לאופי העבודה הקשוח שלו. הוא התעקש מעת לעת לקיים ישיבות של הנהלת המשרד בשבע בבוקר, לא משהו שלכולם היה קל לקבל.

כשנחשפו מסמכי וויקיליקס, ובתוכם דיווח מהשגרירות האמריקאית במוסקבה על אודות ביקורו של שר החוץ הישראלי ברוסיה, נרשמה מבוכה. ליברמן נוהג ברוסים, דווח, כמו "חבר ותיק". הם רואים בו "אחד משלהם". ליברמן טיפח לא מעט קשרים בסביבתו של פוטין. כמו גם קשרים שטווה במדינות אחרות במזרח אירופה. אבל הדיפלומט העולה יודע לא לקלקל את היחסים עם ארצות הברית. בתקופתה של הילרי קלינטון כמזכירת המדינה הם היו רחוקים מטובים. עכשיו, הוא נוהג בג'ון קרי בכבוד יתר. הגיע הזמן להשתדרג, כבר אמרנו.

היחסים עם אנשי פוטין, אגב, לא נפגעו, אפילו כשליברמן לא ניתק קשר בעבר עם אויבים של השליט המאיים מהקרמלין. אנשים כמו גוסינקי ובוריס ברזובסקי.

הוא איש מעשי. יעיל. חסר סבלנות לדיבורי סרק. שונא קשקושים. מתעב חנופה. משתעמם בטקסים. ואפילו בארוחת הערב המרכזית שארגן פורום סבן בוושינגטון הוא התקשה להחזיק. ברגע שהחלה הקשקשת על הבמה, קם ונעלם מן השטח.

איך יעשה ליברמן את הדרך האמיתית למעלה? הבסיס שלו, הרחוב הרוסי, כבר כמעט אינו קיים. הקשישים נפטרו, הצעירים ישראלים לכל דבר. האם לנסח אג'נדה חדשה? האם לוותר על אורח החיים הקדום שסיבך אותו עם מערכות החוק? לשנות את החוג החברתי? להגביל את הקשרים עם טיפוסים כמו שלאף? הצומת שבו עומד ליברמן מרתק יותר מתמיד. אז ליברמן בונה ובונה. הוא הבולדוזר החדש של הפוליטיקה הישראלית. מצד אחד, התשתית המפלגתית ורישות הנאמנים באינספור מוקדי כוח. מהצד השני, חברויות ובריתות פוליטיות. לבני כבר שם. עכשיו גם יאיר לפיד מתקרב. ליברמן הצליח להתחבב בחצי השנה האחרונה על הפוליטיקאי הטרי, כמו שנפתלי בנט לא הצליח לעשות (באמת) מעולם. ויש גם את משה כחלון. עוד פליט מהליכוד, אבל כזה שהוא כוכב אלקטורלי נדיר. הם נפגשים ומדברים. שוב ושוב. ושוב. סיכוי גבוה שירוצו יחד. אולי עם לבני, אולי לא. אולי עם לפיד, אולי לא. מי יהיה בראש במקרה של חיבור ליברמן־כחלון? ליברמן רוצה, לא חייב, להיות מספר אחת. תלוי בנסיבות. כמספר שתיים במפלגה גדולה, הוא יכול להיות עוצמתי יותר מהעומד בראשה פורמלית. ליברמן לא פוסל אף אפשרות כמעט, אף פעם. כחלון, אגב, היה העוזר של לנדאו, הנסיך הבית"רי שליברמן צירף לשורותיו. הקשר הטוב ביניהם הולך אחורה, לאמצע שנות התשעים.

לאן שלא ילך יביא ליברמן את אישיותו המיוחדת. את העוצמה, את הרשתות החברתיות שיצר, את נקודות הכוח שכבש. את המנגנון המפלגתי והפוליטי המשומן, המסור לפקודתו. את איי התמיכה שבנה בקרב חלקים מסוימים בעיתונות. אולי גם את אהדתה של ארצות הברית. וכמובן אופציה לכסף. הרבה־הרבה כסף. זו האופציה היקרה, אבל גם הנפיצה ביותר. אבל ליברמן בדרך כלל לא טועה. או לפחות לא עושה אותה טעות פעמיים.

מימין: מיכאל צ'רנוי
// צילום: אביב חופי

מנגנון משומן:

אנשי ישראל ביתנו יודעים שהנאמנות משתלמת. מי שלא יקבל תפקיד ציבורי, יזכה בקשרים עסקיים איכותיים. מעגל מינויים וקשרים דינמי מאין כמותו. הוכחת נאמנות לבוס? יימצא לך מקום